

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

БАТУРА СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 340.15:342.8

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Міжрегіональній Академії управління персоналом

Науковий керівник

доктор філософських наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Недюха Микола Петрович,

Міжрегіональна Академія управління персоналом,
завідувач кафедри історії та теорії держави і права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Лаврик Галина Володимирівна,

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
завідувач кафедри правознавства;

кандидат юридичних наук, професор

Стрілець Василь Васильович,

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,

професор кафедри теорії та історії держави і права

Захист відбудеться «25» листопада 2015 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.139.01 у Відкритому міжнародному університеті розвитку
людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна» за адресою: 03115, м. Київ, вул. Львівська, 23

Автореферат розісланий «23» жовтня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.О. Короед

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Основною ознакою демократичної держави є повне і всебічне забезпечення народовладдя. Громадяни – джерело влади у державі, відповідно постає необхідність у вдосконаленні існуючих шляхів реалізації невід’ємного права громадян на владу. Вибори як політико-правовий феномен завжди відігравали вагомую роль у житті суспільства. Заснування інституту виборів сягає найдавніших часів та безпосередньо пов’язане з реалізацією різних форм демократії.

Проблема вдосконалення виборчої системи України і нині не втратила своєї актуальності, прикладом чого є зокрема процес внесення змін до законів про вибори, а також прийняття нових. Результатом зазначених змін є відомий результат, що за досить короткий період на виборах до Верховної Ради України було застосовано три основних типи виборчої системи, а саме: мажоритарна система абсолютної та відносної більшості, пропорційна система із застосуванням закритих виборчих списків, змішана система у рівному співвідношенні пропорційної та мажоритарної складових (50:50). Внесення змін до виборчого законодавства зумовлене двома факторами: по-перше, недосконалістю останнього; по-друге, зміни у політичній сфері держави потребували нових механізмів забезпечення права народу на владу.

Окрім цього, в умовах євроінтеграційних прагнень України, її становлення як рівноправного партнера європейських держав значної уваги науковців заслуговує вивчення особливостей правового регулювання виборчих систем держав Європейського Союзу, дослідження нормативно-правового забезпечення проведення виборів до Європейського Парламенту. Теоретичне осмислення досвіду законодавчого регулювання різних типів виборчих систем у державах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС), засноване на сучасній методології наукового пізнання, дає змогу здійснити всебічне дослідження української практики законодавчого забезпечення проведення виборів до Верховної Ради України та окреслити перспективи впровадження норм виборчого права держав-членів ЄС у вітчизняне законодавство.

Теоретико-правовому аналізу виборів та виборчих систем, формуванню і функціонуванню виборчої системи в Україні присвячена значна кількість наукових праць з різних галузей наукового знання як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме: М. Баймуратова, Ж. Безп’ятчука, Н. Богашевої, В. Довгань, В. Журавського, О. Зайчука, А. Колодія, В. Копійки, Б. Кофмана, І. Кресіної, П. Мартиненка, О. Марцеляка, М. Недюхи, Н. Нижник, М. Онишука, Є. Перегуди, А. Петришина, Є. Радченка, А. Романюка, І. Сенюти, О. Скрипнюка, М. Ставнійчук, О. Фісун, В. Шаповала, Ю. Якименко та ін.

З-поміж зарубіжних вчених, які вивчали особливості нормативно-правового забезпечення виборчих систем слід назвати таких: С. Бірч, Ю. Веденеев, Б. Грофман, Л. Даймонд, А. Елліс, П. Калиниченко, Н. Касаткіна, С. Кашкін,

Д. Лафітський, А. Ліпхарт, Д. Лодж, П. Макмілан, Ф. Міллард, А. Орлов, І. Ракітська, А. Рейнолдс, Б. Рейлі, Д. Сарторі, Ф. Тоді, А. Четвериков та ін.

Попри сказане, внаслідок складності та багатоманітності феномену виборів та виборчих систем, вивчення останніх є далеким від завершення. Зокрема, це виражається у відносно невеликій кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених висвітленню політико-правових чинників формування та функціонування виборчої системи, вивченню законодавчого регулювання виборчих систем у державах-членах Європейського Союзу та нормативно-правового забезпечення виборів до Європейського Парламенту, дослідженню політико-правових особливостей виборчої системи до Верховної Ради України, а також здійсненню порівняльно-правового аналізу виборчої системи України та держав-членів Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу, затвердженої Законом України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629–IV. Обрання теми відбувалось у рамках Пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 р. № 942. Тема дослідження є складовою загальноакадемічної науково-дослідної теми Міжрегіональної Академії управління персоналом – «Теоретико-методологічні засади становлення української державності та соціальна практика: політичні, юридичні, екологічні та психологічні проблеми». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 2 від 26 лютого 2014 року).

Мета та задачі дослідження. *Метою* дисертації є дослідження теоретико-правових засад виборчих систем України та Європейського Союзу в контексті порівняльно-правового аналізу, з подальшим обґрунтуванням шляхів імплементації позитивного досвіду виборчого законодавства держав-членів Європейського Союзу та виборчого процесу до Європейського Парламенту до чинного виборчого законодавства в Україні.

Досягнення обраної мети зумовило постановку та розв'язання таких *задач*:

– уточнити зміст понять «вибори» та «виборчі системи», врахувавши результати вивчення європейського досвіду забезпечення усіх принципів народовладдя;

– виокремити і дослідити політико-правові чинники формування демократичної виборчої системи, сформулювати авторське визначення «демократична виборча система»;

– зіставити нормативно-правові засади виборчих систем України та держав-членів Європейського Союзу;

– виділити позитивний досвід регулювання виборчих систем, який накопичений у державах-членах Європейського Союзу з метою його подальшого вивчення та з'ясування можливих шляхів інтеграції у сучасне українське законодавство;

– виокремити ефективні політико-правові засоби забезпечення демократичних, прозорих виборів до Європейського Парламенту в практиках держав-членів Європейського Союзу, а також дослідити їх нормативно-правове забезпечення;

– деталізувати та систематизувати практику становлення парламентської виборчої системи в Україні за період з 1989 по 2004 роки з метою виділення позитивних та негативних аспектів;

– запропонувати можливі шляхи імплементації позитивного досвіду виборчого законодавства держав-членів Європейського Союзу та виборчого процесу до Європейського Парламенту до чинного виборчого законодавства в Україні.

Об'єктом дослідження виступає виборча система як політико-правовий феномен.

Предметом дисертації є теоретико-правові засади правового регулювання парламентських виборчих систем України та Європейського Союзу в контексті порівняльно-правового аналізу.

Методи дослідження. Методологічну основу наукової роботи складає низка філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Так, за допомогою системного методу було досліджено виборчі системи як єдине ціле, що включає ряд юридичних та політичних характеристик (п.п. 1.1; 1.2). Системно-структурний метод застосовувався з метою виокремлення та систематизації основних розбіжностей між нормами виборчого права держав-членів ЄС та виявлення їхніх спільних рис (п.п. 3.1; 3.2; 3.3). Дослідження основних розбіжностей між нормами виборчого права в Україні, які діяли в різні часові періоди, виявлення теоретико-правових особливостей виборчої системи до Верховної Ради України здійснювалось шляхом застосування потенціалу методу співставлення (п.п. 3.1; 3.3). Формально-догматичний метод допоміг вивчити погляди як вітчизняних, так і зарубіжних вчених (п.п. 1.1; 1.2). Метод компаративістики, як ключовий метод дослідження, застосовувався під час співставлення особливостей нормативно-правового, організаційного та теоретичного забезпечення виборчої системи України та держав-членів Європейського Союзу (р. 1; 2; 3); структурно-функціональний метод використовувався для виокремлення структурних компонентів виборчої системи, зокрема, виборчого права та виборчого процесу, а також встановлення зв'язків між ними, виокремлення та з'ясування ролі окремих політико-правових чинників процесу формування та функціонування виборчої системи – власне політичного, внутрішньо-національного, міжнародного (п.п. 2.1; 2.2). Спеціально-юридичний метод використовувався для дослідження явищ державно-правової дійсності за

допомогою юридичної термінології, надання юридичної оцінки законам про вибори народних депутатів України в контексті виявлення відповідності останніх нормам міжнародного виборчого права (п.п. 1.2). Порівняльно-правовий метод допоміг виявити загальні та специфічні закономірності виникнення, становлення та функціонування правових інститутів, або ж їх елементів (р. 3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає як у постановці наукової проблеми, так і способі її розв'язання. Вперше у вітчизняній правовій науці було проведено комплексне дослідження теоретико-правових засад функціонування виборчих систем України та Європейського Союзу в контексті порівняльно-правового аналізу.

Наукова новизна розкривається в таких положеннях, що виносяться на захист:
вперше:

– запропоновано авторське визначення «демократична виборча система», під яким слід розуміти виборчу систему, що функціонує в межах демократичного політичного режиму і відповідно до визначальних принципів: виборності влади представницького характеру державної влади, плюралізму та свободи політичної діяльності, верховенства права, рівності та невід'ємності громадянського права на владу;

– на основі дослідження законодавчого регулювання виборчих систем, які застосовуються під час виборів до Європейського Парламенту держав-членів Європейського Союзу, виокремлено та систематизовано основні відмінності норм виборчого права держав-членів ЄС;

– доведено, що процес формування та функціонування виборчої системи до Верховної Ради України безпосередньо зумовлюється трьома основними політико-правовими чинниками: політичним, під яким розуміється тип політичного режиму, внутрішньо-національним, а саме особливостями національного електорального законодавства, та міжнародним, як сукупністю міжнародно-правових актів, що містять принципи міжнародного виборчого права;

– запропоновано низку критеріїв визначення ефективності законодавчого забезпечення парламентських виборчих систем держав-членів ЄС та України, визначено правову специфіку названих систем;

удосконалено:

– тезу, згідно з якою розвиток нормативно-правового забезпечення виборів до Європейського Парламенту безпосередньо пов'язано з процесом його формування як представницького, наддержавного, багатонаціонального органу, а також розширенням його повноважень;

– систему характерних чинників становлення парламентської виборчої системи України у період з 1989 по 2004 рік;

– теоретико-методологічні підходи до визначення виборів, їх нормативно-правового забезпечення, а також проведення виборів членів Європейського Парламенту державами-членами;

– зміст поняття «вибори», під яким слід розуміти форму прямого народовладдя, процедура забезпечення якого визначається конституцією та виборчим законодавством, що здійснюється з метою формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, їх легітимації шляхом передачі владних повноважень від народу до обраних ним представників;

– сутність дефініції «виборча система», під якою доцільно розуміти законодавчо врегульований порядок формування виборних органів держави та органів місцевого самоврядування, який визначає організацію виборчого процесу та порядок дії його учасників, процедуру голосування, а також встановлення результатів виборів;

набули подальшого розвитку:

– теоретико-методологічні підходи щодо вивчення особливостей нормативно-правового застосування виборчих систем державами-членами Європейського Союзу відповідно до відправних засад порівняльно-правового аналізу;

– систематизація основних проблем нормативно-правового забезпечення функціонування виборчої системи до Верховної Ради України та запропоновані шляхи їх усунення;

– перспективні напрями впровадження деяких норм виборчого законодавства держав-членів ЄС у законотворчу та законодавчу практику проведення виборів в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх значущості як з науково-теоретичної, так і практичної точок зору. Так, зокрема:

– у науково-дослідній сфері основні положення та висновки дисертації можуть бути підґрунтям для подальшого розроблення виборчого законодавства України;

– у правотворчості – висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані для вдосконалення чинних і розробки нових проектів законодавчих та підзаконних актів, що сприятиме вдосконаленню правового регулювання виборчого процесу (акт про впровадження результатів дисертації у законопроектну роботу Верховної Ради України від 02.10.2015);

– у правозастосовній діяльності – застосування одержаних результатів позитивно впливатиме на подальше вдосконалення організації виборчого процесу в діяльності Центральної виборчої комісії тощо;

– у навчальному процесі – матеріали дослідження можуть бути використані для підготовки лекційного матеріалу, підручників та навчальних посібників з дисциплін «Теорія держави та права», «Конституційне право України», «Державне (конституційне) право зарубіжних країн» (акт впровадження результатів дисертації у навчальний процес Інституту права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом від 18.02.2015).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і висновки дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданні кафедри теорії

та історії держави і права Інституту права ім. князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом, де була виконана дисертація. Також результати дослідження були публічно оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Наука України. Перспективи та потенціал» (Одеса, 15–17 вересня 2011 р.); «Сучасний соціокультурний простір 2011» (Київ, 22–24 вересня 2011 р.); «Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку» (Запоріжжя, 29–30 вересня 2011 р.); «Актуальні проблеми юридичної науки та практики очима молодих вчених» (Одеса, 6–8 жовтня, 2011 р.); «Развитие современной науки и техники» (Донецьк, 15–17 березня 2013 р.); «Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку економіки України в умовах європейської інтеграції» (Київ, 28 травня 2015 р.).

Публікації. Основні наукові результати та висновки, сформульовані в дисертації, відображено у 12 наукових публікаціях, серед яких: 6 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України; 1 стаття в іноземному виданні; 5 тез доповідей в матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Специфіка теми дослідження, його мета і завдання визначили структуру дисертації, послідовність та логіку викладу наукового матеріалу, характер висновків і рекомендацій. Робота складається зі вступу, трьох розділів (два з яких диференційовано на два підрозділи та один на три), висновків, списку використаних джерел (300 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 244 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 209 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються її мета та завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації результатів проведеного дослідження та публікації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження виборчих систем» складається з двох підрозділів та висновків, де систематизується та деталізується чинне теоретичне підґрунтя дослідження, окреслюється теоретико-методологічна проблематика, коло проблем у частині досягнення мети наукової роботи.

У *підрозділі 1.1 «Ступінь наукової розробленості проблеми та основні методи дослідження»* подається огляд літератури, присвяченої вивченню теорії виборів та виборчих систем, процесам формування і розвитку виборчої системи в Україні, еволюції українського виборчого законодавства, виборчої системи як правового інституту, нормативно-правового забезпечення формування Європейського Парламенту, вищих представницьких органів держав-членів ЄС та застосування різних типів виборчих систем, проблем виборчого права та міжнародних виборчих стандартів. Загалом проблеми теорії виборів та виборчих систем, а також формування і функціонування виборчої системи в Україні

розглядається у значній кількості наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, роботи яких є вагомим внеском в теорію та практику виборчих систем. Попри це, внаслідок складності та багатоманітності феномену виборів та виборчих систем, їх вивчення не є остаточно завершеним. Автором виділені недостатньо розроблені теоретико-правові та організаційні аспекти, а саме: дослідження політико-правових чинників формування та функціонування виборчої системи, законодавче регулювання виборчих систем у державах-членах Європейського Союзу та нормативно-правового забезпечення виборів до Європейського Парламенту. Досліджено особливості виборчої системи до Верховної Ради України, а також розглянуто теоретико-методологічні засади виборчої системи України та держав-членів Європейського Союзу.

Встановлено, що методологічну основу дисертації складає низка філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Зокрема, системний метод, системно-структурний метод, порівняння, структурно-функціональний метод, спеціально-юридичний метод, метод компаративістики.

У підрозділі 1.2 «*Теоретико-правовий аналіз формування та функціонування виборчих систем*» досліджуються виборчі системи як політико-правовий феномен, виокремлюються та вивчаються основні політико-правові чинники, які безпосередньо впливають на їх формування та функціонування, пропонуються уточнення дефініції «вибори» та авторські визначення поняття «демократична виборча система». З усієї множини чинників автор вирізняє три основні: політичний (тип політичного режиму), внутрішньо-національний (електоральне законодавство) та міжнародний (міжнародно-правові акти).

Доводиться, що демократія є ключовим чинником формування та функціонування виборчої системи, оскільки її основний зміст виявляється через інститут виборів. Виборча система як найважливіший елемент політичної системи суспільства становить сукупність суспільних відносин, що складаються з приводу формування органів державної влади регіонального та місцевого самоврядування. Формування виборчої системи відбувається відповідно до загальновідомих демократичних принципів, зокрема, принципу представницького характеру державної влади; принципу виборності влади; принципу плюралізму та свободи політичної діяльності; принципу верховенства права. Виходячи із зазначених принципів, вказується на необхідність формування та функціонування таких двох визначальних структурних компонентів виборчої системи як виборче право та виборчий процес, що складають основу будь-якої виборчої системи. Відповідно стверджується, що виборча система, яка функціонує в межах демократичного політичного режиму, побудована на означених демократичних принципах, відсутність механізму їх забезпечення призводить до появи недемократичних виборчих систем, надаючи їм авторитарних або навіть тоталітарних ознак.

Розділ 2 «Специфіка виборчих систем вищих представницьких органів влади держав Європейського Союзу» складається з двох підрозділів та висновків, де на основі порівняльно-правового аналізу розкривається політико-

правова специфіка виборчих систем представницьких органів влади держав-членів Європейського Союзу.

У підрозділі 2.1 *«Порівняльно-правовий аналіз законодавчого регулювання виборчих систем держав-членів Європейського Союзу»* проаналізовано виборче законодавство держав-членів Європейського Союзу, зокрема конституції та спеціальні закони про вибори, розглядається практика застосування виборчих систем державами-членами Європейського Союзу.

Аналіз практики застосування виборчих систем державами Європейського Союзу свідчить про використання ними під час виборів до нижньої палати законодавчих органів трьох основних типів виборчих систем – мажоритарної, пропорційної та змішаної. Значна перевага при цьому належить пропорційній виборчій системі, оскільки різні модифікації останньої використовуються для проведення виборів до нижньої палати та однопалатних парламентів і характерні для 19 із 28 держав-членів ЄС. У процесі застосування пропорційної виборчої системи в зазначених країнах використовуються три основних типи партійних списків: закриті, преференційні та відкриті.

Аналіз законодавчого регулювання виборчих систем держав-членів Європейського Союзу показує, що законодавством цих країн чітко регламентуються процедурні аспекти організації та проведення виборів, а також визначення їх результатів. Зокрема, в розглянутих країнах таку регламентацію містять, передусім, конституції та спеціальні закони про вибори, прийняття яких передбачено основним законом.

До головних аспектів процедури організації та проведення виборів, які підпадають під регулювання зазначеними нормативно-правовими актами, передусім, належать: основні принципи виборчого права, тип виборчої системи, кількісний склад парламенту, кількість виборчих округів та число депутатів, які можуть бути обрані, величина виборчого бар'єру, тип партійних списків, суб'єкти висунування кандидатів та вимоги до них, умови надання пасивного й активного виборчого права тощо.

У підрозділі 2.2 *«Порівняльно-правовий аналіз нормативно-правового забезпечення виборів до Європейського Парламенту»* здійснюється аналіз установчих договорів Європейського Союзу та інших міжнародно-правових актів, які тією чи іншою мірою стосуються проведення виборів до Європейського Парламенту, а також розглядаються відповідні норми національного виборчого законодавства держав-членів ЄС.

Зазначається, що правовою основою виборчої системи до Європейського Парламенту є низка міжнародно-правових актів, які визначають тип виборчої системи, її загальні принципи, а також встановлюють ряд обмежень, зокрема величину виборчого бар'єру, необхідність обрання депутатів відповідно до визначеної квоти тощо. Спільні для всіх держав-членів ЄС загальні засади виборів депутатів Європейського Парламенту були закріплені в Акті про обрання членів Європейського Парламенту загальним прямим голосуванням від 20 вересня

1976 р. Попри те, що більшість норм, які містяться в Акті, включені до національного виборчого законодавства держав-членів ЄС, на практиці в останніх мають місце значні розбіжності у частині проведення виборів до Європейського Парламенту. До таких розбіжностей слід віднести: застосування пропорційної виборчої системи, або системи єдиного голосу, що передається; наявність різних типів виборчих списків; застосування різних підходів до визначення меж виборчих округів; встановлення неоднакового розміру виборчого бар'єру; застосування різного мінімального віку для набуття пасивного виборчого права; наявність неоднакових вимог до виборців, які проживають на території держав-членів ЄС, але не є громадянами; надання можливості державам-членам ЄС самостійно розширювати встановлений для всіх країн перелік випадків несумісності мандату депутату Європейського Парламенту з іншими посадами; закріплення можливості для держав-членів регулювати інші питання, які стосуються виборчої процедури, на рівні внутрішнього законодавства (наприклад, порядок висунування кандидатів у депутати Європейського Парламенту, встановлення того чи іншого способу підрахунку голосів, визначення дати проведення виборів тощо).

За результатами дослідження сформульовано висновок, згідно з яким процес обрання депутатів до Європейського Парламенту різними державами-членами Європейського Союзу, істотно відрізняється один від одного, це свідчить про те, що державам-членам Європейському Союзу дотепер не вдалося запровадити уніфіковану та єдину для держав-членів ЄС процедуру виборів до Європейського Парламенту.

Розділ 3 «Теоретико-правові особливості виборчої системи до Верховної Ради України» складається з трьох підрозділів та висновків, де досліджуються трансформаційні процеси українського виборчого законодавства та порівняння його з практиками проведення виборів державами-членами Європейського Союзу.

У підрозділі 3.1 *«Порівняльно-правовий аналіз парламентської виборчої системи України в контексті розвитку виборчого законодавства»* простежується процес становлення виборчої системи до Верховної Ради України за період з 1989 по 2004 роки на основі дослідження норм виборчого законодавства, які містяться у відповідних законах про вибори народних депутатів та конституціях.

Аналіз законодавчого забезпечення проведення виборів до Верховної Ради України у період з 1989 по 2004 роки свідчить про те, що для вказаного періоду характерною є часта зміна виборчого законодавства, передусім у частині обрання типу виборчої системи, що безпосередньо впливає на характер функціонування останньої. В основу зазначеної зміни покладено переважно політичний чинник – необхідність побудови виборчої системи, який може забезпечити перемогу на парламентських виборах наперед визначених політичних сил.

На відміну від законів про вибори народних депутатів, які містять докладну деталізацію виборчого процесу, а також визначають тип виборчої системи, розглянуто Конституцію УРСР 1978 року та Конституцію України 1996 року, які

не закріплюють конкретний тип виборчої системи. Відсутність такого закріплення значно спрощує процедуру зміни типу виборчої системи, що, своєю чергою, приводить до внесення відповідних змін до виборчих законів перед проведенням чергових парламентських виборів. У зв'язку з цим зазначається, що з метою усунення зазначеної проблеми, перед Україною постає необхідність вивчення та імплементації досвіду держав-членів Європейського Союзу, передусім щодо способів закріплення норм виборчого права на законодавчому рівні, у тому числі на рівні Конституції. Водночас слід враховувати, що визначення на конституційному рівні конкретного типу виборчої системи значно ускладнює процес внесення змін.

У підрозділі 3.2 «Сучасний стан виборчої системи до Верховної Ради України та перспективи впровадження норм виборчого права держав-членів ЄС» характеризується сучасний стан виборчої системи до Верховної Ради України на основі виявлення та розкриття сутності основних політико-правових чинників, що впливають на її формування та функціонування. Окреслюються перспективи впровадження норм виборчого права держав-членів ЄС до виборчого законодавства України.

Дослідження типу політичного режиму дає можливість констатувати, що на сучасному етапі в Україні діє змішаний або гібридний демократично-авторитарний політичний режим, який безпосередньо впливає на практичне функціонування виборчої системи. Результатом такого впливу є те, що виборча система перетворюється у своєрідний інструмент для реалізації політичних амбіцій представників влади та легітимації повноважень останніх. Відсутність в Україні сформованого демократичного політичного режиму, а відтак і незавершеність процесу реалізації основних демократичних принципів, позбавляють наявну в Україні виборчу систему необхідних умов для її розвитку як демократичної.

Проведений аналіз відповідності правових норм Закону «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року перерахованим вище принципам міжнародного виборчого права свідчить про те, що зазначений Закон, як основа національного електорального законодавства, містить майже повний їх перелік. Виняток становлять принцип вільного створення політичних партій та принцип періодичності виборів, які чітко у Законі не прописані, проте наявні в Конституції. Стверджується, що закріплені принципи рівного виборчого права та прямих виборів не повністю відображають основні принципи демократії. Це пов'язано з тим, що встановлення виборчого бар'єру частково нівелює принцип рівного виборчого права, оскільки втрачаються голоси виборців, віддані за політичні партії, які не подолали зазначений бар'єр, тоді як застосування закритих виборчих списків зводить нанівець принцип прямих виборів, оскільки позбавляє виборців права голосувати за конкретного кандидата у виборчому списку партії. Водночас практичне втілення принципів міжнародного виборчого права, як і

юридична форма виборчої системи, безпосередньо зумовлюється типом політичного режиму, що діє у державі.

До основних проблем, актуальних на сучасному етапі формування та функціонування парламентської виборчої системи в Україні, слід віднести передусім відсутність стабільності та систематизації виборчого законодавства. Основними шляхами впровадження норм виборчого права держав-членів ЄС до виборчого законодавства України у найближчій перспективі, як зазначається в дисертації, може стати прийняття виборчого кодексу та закріплення на конституційному рівні типу виборчої системи, величини виборчого бар'єру, заборони переходу народних депутатів від фракції до фракції, а також можливості відкликання народного депутата його виборцями із зазначенням підстав такої процедури (імперативний мандат). Найоптимальнішим типом виборчої системи для нашої держави в подальшому може стати змішана, за якої пропорційна складова передбачатиме відкриті виборчі списки та мажоритарну відносної більшості. Такий зазначений тип виборчої системи, як стверджується в дисертації, дозволяє найбільш повно реалізувати основні принципи міжнародного виборчого права, що знайшли практичну реалізацію у виборчому праві держав-членів ЄС.

У підрозділі 3.3 «Порівняльно-правовий аналіз виборчої системи України та держав Європейського Союзу» здійснюється порівняння основних норм виборчого законодавства держав-членів Європейського Союзу та України відповідно до наступних критеріїв: тип виборчої системи, тип виборчих списків, спосіб висування кандидатів, розмір прохідного бар'єру, спосіб підрахунку голосів, відповідність виборчого законодавства принципам міжнародного виборчого права, рівень законодавчого закріплення тих чи інших норм виборчого права (на рівні конституції, виборчого кодексу, виборчого закону).

Порівняння основних норм виборчого законодавства держав-членів ЄС та України дає підстави стверджувати, що на відміну від більшості європейських держав, в Україні тип виборчої системи на рівні Конституції не визначено, що значно спрощує процедуру зміни такої системи. У державах-членах ЄС, як уже йшлося, де тип виборчої системи конституційно не закріплено (Німеччина), завдяки демократичному політичному режиму, що діє в державі, виборче законодавство у частині визначення типу виборчої системи, на відміну від України, залишається незмінним протягом багатьох років. Змінивши парламентську виборчу систему із пропорційної на змішану, Україна відійшла від поширеної європейської практики законодавчого закріплення та практичного застосування на парламентських виборах пропорційної виборчої системи.

Практика закріплення типу виборчих списків в українському законодавстві (на рівні виборчого закону), подібна до загальноєвропейської практики. Проте, попри поширену практику використання закритих партійних списків на парламентських виборах європейськими державами, в Україні застосування такого типу партійних списків, на думку дисертанта, не є доцільним. Щоб змішана виборча система найбільше відповідала міжнародним виборчим стандартам,

задовольняючи потреби електорату, її пропорційна складова має передбачати відкриті виборчі списки.

Більшістю держав-членів ЄС на законодавчому рівні встановлюються особливості процедури висування кандидатів, виходячи із визначеного кола суб'єктів висування кандидатів, типу виборчої системи, яка застосовується в тій чи тій країні, державної політики щодо національних меншин тощо. Загалом виборче законодавство України закріплює подібні до європейських держав норми регулювання вказаної процедури. В українському виборчому законодавстві, як і в інших державах-членах ЄС, має місце закріплення деяких особливостей процедури висування кандидатів, що не відповідає поширеній європейській практиці. До таких особливостей, наприклад, можна віднести встановлену ч. 5 ст. 52 Закону «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року заборону висуватися кандидатам у народні депутати одночасно по мажоритарному округу та за виборчим списком політичної партії.

Порівняно з більшістю держав-членів ЄС в Україні виборчим законодавством встановлено один з найвищих виборчих бар'єрів – 5 відсотків голосів виборців. Він застосовується до всіх без винятку політичних партій, що беруть участь у виборах та у жодному випадку не може бути зменшений, що суперечить практиці деяких держав-членів ЄС, зокрема у Польщі.

Як показує досвід держав-членів ЄС та України, законодавче закріплення одного й того самого способу розподілу мандатів не забезпечує застосування однакової практики такого розподілу. Яскравим прикладом цього є, зокрема, досвід України та ФРН щодо застосування закріпленого в законодавстві обох держав методу Хейра, що безпосередньо впливає на кінцевий результат розподілу депутатських мандатів.

Проведення парламентських виборів у більшості європейських держав регулюються на рівні конституцій та виборчих законів. В окремих державах-членах ЄС проведення виборів поряд із конституцією регулюється виборчим кодексом (Франція). Проте кодифікація виборчого законодавства не є установленою тенденцією держав-членів ЄС. Специфікою виборчого законодавства деяких держав-членів ЄС є докладне закріплення виборчих норм вже на рівні конституції (Іспанія). Також характерною особливістю регулювання виборів в державах-членах ЄС є регламентація виборчого процесу на рівні виборчого закону, інших законів та підзаконних актів (наприклад, актів Міністерства внутрішніх справ тощо). До таких держав, зокрема, належать Данія, Польща, Ірландія, Мальта, Німеччина, Італія, Португалія, Хорватія та ін. Ця тенденція характерна й для виборчого законодавства України. На відміну від конституцій деяких держав-членів ЄС, Конституція України не містить особливих вимог щодо форми законодавчого акта про вибори, або процедури його прийняття. Також Основний Закон України не містить норм, які б закріплювали тип виборчої системи та розмір виборчого бар'єру.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації сформульовано основні результати дослідження, наведено теоретичні узагальнення, та висновки, найважливішими серед яких є:

1. Уточнено поняття «вибори» та «виборчі системи». Запропоновано під поняттям «вибори» розуміти форму прямого народовладдя, процедура якого визначена у конституції та виборчому законодавстві, що здійснюється з метою формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, їх легітимації шляхом передачі владних повноважень від народу до обраних ним представників. Під поняттям «виборча система» доцільно розуміти законодавчо врегульований порядок формування виборних органів держави та органів місцевого самоврядування, який визначає організацію виборчого процесу та характер дії учасників, процедуру голосування та встановлення результатів виборів.

2. Виокремивши і дослідивши політико-правові чинники формування демократичної виборчої системи, сформульовано авторське визначення поняття «демократична виборча система», під яким слід розуміти виборчу систему, що функціонує в межах демократичного політичного режиму, і побудовану відповідно до вимог їх представницького характеру державної влади, виборності влади, плюралізму та свободи політичної діяльності, верховенства права, рівності та невід'ємності громадянського права на владу.

3. Порівняння основних норм виборчого законодавства України та держав-членів Європейського Союзу відповідно до низки критеріїв (тип виборчої системи, тип виборчих списків, спосіб висування кандидатів, розмір прохідного бар'єру, спосіб підрахунку голосів, відповідність виборчого законодавства принципам міжнародного виборчого права, рівень законодавчого закріплення тих чи інших норм виборчого права тощо) дає змогу стверджувати, що загалом виборче законодавство як України, так і держав-членів ЄС має свої особливості. До них, зокрема, треба віднести: закріплення більшістю держав-членів ЄС типу виборчої системи на рівні конституції (на відміну від України, де тип виборчої системи встановлюється відповідним виборчим законом); законодавче закріплення застосування на виборах до Верховної Ради України змішаної виборчої системи (на противагу загальноєвропейській практиці використання пропорційної виборчої системи); на відміну від європейського виборчого законодавства закріплення в Україні майже повного переліку принципів міжнародного виборчого права вже на рівні Конституції. Це дає підстави стверджувати, що міра відповідності виборчого законодавства України загальним принципам міжнародного виборчого права є вищою, ніж аналогічна міра, закріплена на рівні виборчого законодавства більшості держав-членів ЄС; встановлення законодавством України, порівняно з більшістю держав-членів ЄС, одного з найвищих виборчих бар'єрів; подібність виборчого законодавства України виборчому законодавству держав-членів ЄС у

частині закріплення застосування закритих партійних списків, а також процедури висування кандидатів.

Законодавством держав-членів Європейського Союзу чітко регламентуються усі аспекти процедури організації та проведення виборів, а також визначення їхніх результатів. До головних аспектів процедури організації та проведення виборів, які підпадають під регулювання зазначеними нормативно-правовими актами, належить зокрема: кількісний склад парламенту, основні принципи виборчого права, тип виборчої системи, кількість виборчих округів та число депутатів, які можуть бути обрані у цих округах, величина виборчого бар'єру, тип партійних списків, суб'єкти висування кандидатів та вимоги до них, умови надання пасивного та активного виборчого права тощо. При цьому в деяких країнах-членах ЄС зазначені аспекти майже повністю знаходять відображення в тексті конституції, що свідчить про значну «конституціоналізацію» виборчого права.

4. Репрезентативним є досвід регулювання виборчих систем, які застосовуються у державах-членах Європейського Союзу і до яких слід віднести порядок проведення виборів членів нижніх палат парламентів. Так, для проведення виборів нижніх палат та однопалатних парламентів у державах Європейського Союзу використовуються три основних типи виборчих систем – мажоритарна, пропорційна та змішана. Значна перевага при цьому належить пропорційній виборчій системі, яка діє у 19 із 28 державах-членах ЄС. У процесі застосування пропорційної виборчої системи використовуються три основних типи партійних списків: закриті, преференційні та відкриті.

5. До ефективних способів забезпечення демократичних, прозорих виборів до Європейського Парламенту у практиках різних держав-членів Європейського Союзу належать такі: застосування пропорційної виборчої системи, або системи єдиного голосу, що передається; наявність різних типів виборчих списків; застосування різних підходів до визначення меж виборчих округів; встановлення в різних країнах-членах неоднакового розміру виборчого бар'єру; застосування різного мінімального віку для набуття пасивного виборчого права; наявність в різних країнах-членах неоднакових вимог до виборців, які проживають на їх території, але не є громадянами; надання можливості країнам-членам самостійно розширювати встановлений для всіх держав перелік випадків несумісності мандату депутату Європейського Парламенту з іншими посадами; закріплення можливості для країн-членів регулювати інші питання, які стосуються виборчої процедури, на рівні внутрішнього законодавства (такими питаннями, наприклад, є: порядок висування кандидатів у депутати Європейського Парламенту, встановлення того чи іншого способу підрахунку голосів, визначення дати проведення виборів тощо). На сучасному етапі не є коректним вживати поняття виборча система до Європейського Парламенту, оскільки на практиці існують лише національні виборчі системи до Європейського Парламенту країн-членів Європейського Союзу.

6. Систематизовано основні політико-правові чинники забезпечення народовладдя в Україні. Аналіз законодавчого забезпечення проведення виборів до Верховної Ради України за період з 1989 по 2004 роки свідчить, що для вказаного періоду характерною є часта зміна виборчого законодавства, зокрема у частині визначення типу виборчої системи, яка за досить короткий період здійснила еволюцію від мажоритарної системи абсолютної більшості до пропорційної системи із закритими списками. Кожний із законів про вибори народних депутатів, які були прийняті в зазначений період, тією чи іншою мірою відображав принципи міжнародного виборчого права (принцип загального та рівного виборчого права, принцип періодичності виборів, принцип вільних виборів, принцип прямих виборів, принцип таємного голосування, принцип вільного створення політичних партій), що виступають критерієм для визначення ступеня демократичності виборчої системи.

Сутність виборчої системи до Верховної Ради України, процес її формування та функціонування безпосередньо зумовлюється групою чинників: політичний, під яким розуміється тип політичного режиму, внутрішньо-національний, тобто національне електоральне законодавство, та міжнародний, як сукупність міжнародно-правових актів, що містять принципи міжнародного виборчого права. Змішаний або гібридний демократично-авторитарний політичний режим, який сформований на сучасному етапі в Україні, позбавляє зазначену виборчу систему необхідних умов для її розвитку, як демократичної. Національне електоральне законодавство, а саме Закон «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року, визначає тип виборчої системи та особливості її застосування. Зазначені особливості складають правову основу сучасної виборчої системи України, тобто визначають її юридичну форму, практична реалізація якої безпосередньо залежить від типу політичного режиму в державі.

Міжнародно-правові акти, які містять принципи міжнародного виборчого права, стаючи частиною національного виборчого законодавства, сприяють втіленню основних стандартів міжнародного виборчого права, практична реалізація яких надає виборчій системі ознак демократичності.

Серед проблем, які на сучасному етапі виникають під час формування та функціонування парламентської виборчої системи в Україні, слід виокремити відсутність стабільності та систематизації виборчого законодавства. Основними шляхами впровадження норм виборчого права держав ЄС до виборчого законодавства України у найближчій перспективі може стати прийняття виборчого кодексу та закріплення на конституційному рівні типу виборчої системи, величини виборчого бар'єру, заборони переходу народних депутатів від фракції до фракції, а також можливості відкликання народного депутата його виборцями із зазначенням підстав такої процедури (імперативного мандату). Оптимальним типом виборчої системи для нашої країни в подальшому можна вважати змішану, за якої пропорційна складова буде з відкритими виборчими списками, а мажоритарна – відносної більшості. Лише такий тип виборчої системи

дає змогу найповніше реалізувати основні принципи міжнародного виборчого права, що знайшли практичну реалізацію у виборчому праві держав-членів ЄС.

7. З метою удосконалення вітчизняного законодавства запропоновано шляхи впровадження позитивного досвіду виборчого законодавства країн Європейського Союзу у сучасне виборче законодавство до Верховної Ради України.

В контексті дослідження, стали такі пропозиції: запровадити змішану виборчу систему. Мажоритарна складова відобразатиметься у проведенні виборів в одномандатних виборчих округах. Вибори відбуватимуться в один тур, переможцем буде кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів виборців. Тобто однотурова, мажоритарна система відносної більшості. Пропорційна складова матиме такий характер: політичні партії формують загальнодержавні виборчі списки, прізвища кандидатів чергуються за алфавітом та по п'ять кандидатів закріплюють в кожному з територіальних виборчих округів. У територіальному виборчому окрузі, виборці матимуть право голосувати за одного з п'яти закріплених в окрузі кандидата. Після проведення голосування та підрахунку голосів, Центральна виборча комісія встановить загальну кількість голосів виборців, що були віддані за конкретну політичну партію, визначить чи перетнули такі партії 5-ти відсотковий виборчий бар'єр. Центральна виборча комісія розподілятиме мандати серед партій, що перетнули зазначений бар'єр у такий спосіб: перший мандат віддадуть тому закріпленому кандидату у територіальному виборчому окрузі, що набрав найбільшу кількість голосів, другий мандат тому кандидату, що посів друге місце за кількістю голосів, потім третій – третьому, четвертий – четвертому і т.д.

Центральна виборча комісія визначить кількість одномандатних та територіальних виборчих округів, які за своєю територіальною ознакою повинні бути тотожними. Кількість одномандатних та територіальних виборчих округів повинна відповідати 50-ти відсоткам депутатських мандатів, передбачених Конституцією України.

Зазначену виборчу систему запропоновано закріпити на рівні Конституції України з метою зупинити перманентний процес її зміни. Ще однією мотивацією для внесення змін до Конституції України можна вважати той факт, що Україна обрала проєвропейський зовнішньополітичний вектор. Аналіз виборчого законодавства держав-членів Європейського Союзу дає нам змогу виявити певні засади регулювання виборів, які є характерними для більшості таких держав. Практично в усіх Конституціях держав-членів ЄС: а) закріплено принципи загального, рівного, прямого виборчого права та таємного голосування; б) визначено вік, згідно з якими має право обиратися та бути обраним до органів державної влади; в) визначено коло суб'єктів активного та пасивного виборчого права на загальнодержавних виборах, загальні підстави обмеження виборчих прав; г) визначено виборчу систему, за якою обирається глава держави і, у більшості випадків, – загальні риси виборчої системи, за якою формується парламент (у

конституціях 16 з 25 держав-членів ЄС закріплено виборчу систему до вищих представницьких органів державної влади).

За результатами дослідження є підстави стверджувати, що запровадження в Україні на конституційному рівні моделі виборчої системи не тільки приведе національне законодавство у відповідність до міжнародних виборчих стандартів, а й стабілізує політичну ситуацію в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Батура С. Політико-правові чинники формування та функціонування виборчих систем / С. В. Батура // Віче. – 2011. – № 20. – С. 10–13.
2. Батура С. Порівняльно-правовий аналіз пропорційних виборчих систем країн-членів Європейського Союзу / С. В. Батура // Віче. – 2012. – № 18. – С. 14–16.
3. Батура С. Становлення виборчої системи Європейського парламенту : порівняльно-правовий аналіз міжнародно-правових актів / С. В. Батура // Віче. – 2012. – № 20. – С. 2–5.
4. Батура С. Політико-правові особливості становлення виборчої системи в Україні / С. В. Батура // Віче. – 2012. – № 22. – С. 11–13.
5. Батура С. Політико-правовий аналіз виборчої системи до Верховної Ради України: сучасний стан та перспективи розвитку / С. Батура // Віче. – 2012. – № 24. – С. 5–7.
6. Батура С. Проблема законодавчого регулювання виборів до Верховної Ради України: реалії та перспективи / С. Батура // Віче. – 2015. – № 19/20. – С. 7–9.
7. Батура С. В. Сравнительно-правовой анализ избирательной системы Украины и государств-членов Европейского Союза / С. В. Батура // Закон и жизнь (Международный научно-практический правовой журнал Молдовы). – 2014. – № 5. – С. 48–53.
8. Батура С. В. Правовий аналіз Акта «Про введення загальних і прямих виборів депутатів Європейського парламенту» від 08.10.1976 року / С. В. Батура // Наука України. Перспективи та потенціал : матеріали Всеукр. наук.-практ. заочної конф. (м. Одеса, 15–17 верес. 2011 р.). – О. : Всеукр. громадське об'єднання «Нова освіта», 2011. – С. 120–122.
9. Батура С. В. Правовий аналіз пропорційних виборчих систем країн Європейського Союзу / С. В. Батура // Сучасний соціокультурний простір 2011 : матеріали восьмої Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Київ, 22–24 верес. 2011 р.). – К. : Ін-т наукового прогнозування ; Міжнар. т-во прав людини, 2011. – Ч. 3. – С. 12–15.
10. Батура С. В. Юридичний зміст поняття виборів та виборчої системи / С. В. Батура // Актуальні проблеми юридичної науки та практики очима молодих

вчених : матеріали Всеукр. наук.-практ. заочної конф. (м. Одеса, 6–8 жовт. 2011 р.). – О. : Всеукр. громадське об'єднання «Нова освіта», 2011. – С. 6–9.

11. Батура С. В. Політико-правовий аналіз Закону «Про вибори народних депутатів України» від 07.07.2005 р. / С. В. Батура // Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку : матеріали восьмої Всеукр. наук.-практ. заочної конф. (м. Запоріжжя, 29–30 верес. 2011 р.). – К. : Всеукр. громадське об'єднання «Нова освіта», 2011. – С. 70–73.

12. Батура С. В. Перспективи розвитку виборчої системи до Верховної Ради України: політико-правовий аналіз / С. В. Батура // Развитие современной науки и техники : материалы первой Междунар. науч.-практ. конф. (г. Донецк, 15–17 марта 2013 г.) // Аспект: науч. журн. – Донецк : ООО «Цифровая типография», 2013. – № 2. – С. 62–64.

АНОТАЦІЯ

Батура С.В. Теоретико-правові засади виборчих систем України та Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2015.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню теоретико-правових засад виборчих систем України та Європейського Союзу в контексті порівняльно-правового аналізу.

З'ясовано, що на формування та функціонування виборчої системи безпосередньо впливають такі політико-правові чинники: політичний, де визначальним є тип політичного режиму, внутрішньо-національний, під яким розуміється національне електоральне законодавство, та міжнародний – міжнародно-правові акти.

Висвітлено головні змістовні та функціональні процедури організації та проведення виборів, які підпадають під регулювання конституцій та спеціальних законів про вибори в державах-членах Європейського Союзу. Здійснено порівняльно-правовий аналіз основних норм виборчого права держав-членів ЄС та України. Досліджено основні відмінності між нормами виборчого законодавства держав-членів ЄС, які застосовуються під час виборів до Європейського Парламенту.

Здійснено порівняльно-правовий аналіз норм виборчого законодавства, які регулювали проведення виборів до Верховної Ради України за період з 1989 по 2004 роки, з'ясовано відповідність законів про вибори народних депутатів, зазначеного періоду, принципам міжнародного виборчого права.

Охарактеризовано сучасний стан виборчої системи до Верховної Ради України, відповідно до базових політико-правових чинників процесу її формування та функціонування, окреслено основні напрями впровадження норм виборчого законодавства держав-членів ЄС до виборчого законодавства України.

Ключові слова: вибори, виборча система, виборче законодавство, міжнародні виборчі стандарти, імплементація норм виборчого законодавства.

АННОТАЦІЯ

Батура С.В. Теоретико-правовые основы избирательных систем Украины и Европейского Союза: сравнительно-правовой анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Открытый международный университет развития человека «Украина», Киев, 2015.

Диссертация посвящена комплексному исследованию особенностей нормативно-правового обеспечения избирательных систем государств Европейского Союза и Украины.

В диссертации изучены политико-правовые факторы, которые влияют на формирование и функционирование избирательной системы. К таким факторам относятся: политический – тип политического режима, внутренне-национальный – национальное избирательное законодательство и международный – международно-правовые акты.

Выделены основные аспекты процедуры организации и проведения выборов в государствах-членах Европейского Союза, которые регулируются нормами конституций и специальных законов о выборах. Осуществлен сравнительно-правовой анализ основных норм избирательного права государств-членов ЕС и Украины. Исследованы основные отличия между нормами избирательного права государств-членов ЕС, которые применяются во время проведения выборов в Европейский Парламент.

В научной работе проведен сравнительно-правовой анализ норм избирательного законодательства, которые регулировали проведение выборов в Верховную Раду Украины в период с 1989 по 2004 годы, определена степень соответствия законов о выборах народных депутатов, которые действовали в указанный период, принципам международного избирательного права.

Исследователем охарактеризован современный этап развития избирательной системы в Верховную Раду Украины, на основании анализа политико-правовых факторов, которые влияют на ее формирование и функционирование, определены основные пути внедрения норм избирательного законодательства государств-членов ЕС в избирательное законодательство Украины.

Ключевые слова: выборы, избирательная система, избирательное право, избирательное законодательство, международные избирательные стандарты.

SUMMARY

Batura S.V. Theoretical and legal foundations of the electoral systems of Ukraine and the European Union: a comparative legal analysis. – Manuscript.

Thesis for a PhD Degree in Law in specialty 12.00.01 – Theory and History of State and Law; History of Political and Law Studies. – Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2015.

This thesis offers a comprehensive study of the features of legislative and regulatory framework of electoral systems in European Union member states and Ukraine.

The thesis provides a detailed overview of political and legal factors influencing the formation and functioning of an electoral system. These factors include: political (type of political regime), domestic (national suffrage law) and international (international legal acts).

The key aspects of the election organization procedure in European Union member states regulated by national constitutions and special election laws were highlighted. A comparative legal analysis of the main suffrage provisions in European Union member states and Ukraine was made. The main differences between suffrage provisions in European Union member states used during elections to the European Parliament were studied.

The thesis offers a comparative legal analysis of the provisions of legislative framework which regulated organization of Ukrainian parliamentary elections between 1989 and 2004. It determined the degree of conformance of parliamentary election laws which existed during the aforementioned period with the principles of international suffrage law.

The author characterized the current phase of development of Ukraine's parliamentary electoral system based on the analysis of political and legal factors influencing its formation and functioning, and determined the main areas of implementing suffrage provisions of European Union member states in Ukraine's suffrage laws.

Keywords: election, electoral system, suffrage, suffrage law, international election standards.